

found out. Maintenance of notion of «independent work» and its role in the process of mastering of knowledge's by people is exposed, that higher education is got, and also the analysis of maintenance of definitions is carried out «student» as a subject of educational process.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2010

УДК 167.7:37.013

*О. С. Пономарьов
м. Харків, Україна*

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Світ вступив сьогодні у принципово новий етап свого розвитку, визначальними ознаками якого є його інноваційний характер і надзвичайний динамізм. У зв'язку з цим перед філософією освіти постають проблеми визначення напрямків реформування системи підготовки фахівців та відповідного вибору цілей, змісту і характеру освіти, які б давали змогу успішно формувати адекватне кадрове забезпечення інноваційного розвитку. Серед множини цих проблем чи найголовнішими мають вважатися усвідомлення, по-перше, сутності і основних характеристик самого процесу інноваційного розвитку, по-друге, особливостей його здійснення в умовах України, по-третє, його впливу на зміст і структуру професійної діяльності фахівців, по-четверте, визначення нових суспільних вимог до професійної і соціальної компетентності випускників вищої школи і по-п'яте, визначення змісту і характеру інноваційної організації навчально-виховного процесу.

Системна єдність, цілісність і взаємозумовленість розглянутих проблем передбачають необхідність пошуку шляхів і засобів їх успішного розв'язання саме в межах філософської рефлексії. Тільки чітке з'ясування онтологічного статусу сучасної освіти, її гносеологічних, телеологічних та аксіологічних аспектів може дати змогу системно підійти до формування практичних рекомендацій стосовно реформування підготовки кадрів на інноваційній основі та їх успішної реалізації. При цьому уявляється абсолютно очевидним, що тільки інноваційний підхід до організації професійної освіти здатний створити реальні можливості для успішної підготовки належного кадрового забезпечення інноваційного розвитку нашої країни.

Це вже давно зрозуміли в більшості провідних економічно розвинених країн світу, де відбувається не просто активний пошук шляхів ефективного реформування освіти, а перегляд цілей і концептуальних основ організації

підготовки фахівців. У зв'язку з цим там нового розвитку набуває філософія освіти, істотна увага приділяється розвитку педагогічної теорії, в тому числі й педагогіки вищої школи. І вся ця діяльність відбувається саме на системній основі та, що є досить показовим, в загальному руслі інноваційного розвитку.

Зв'язок проблеми з актуальними теоретичними і прикладними завданнями. Особливості інноваційного типу світового розвитку полягають у тому, що науково-технічний і соціальний прогрес, як його визначальні елементи, не тільки істотно прискорюються, а й розгалужуються, тобто їхні досягнення поширюються як на безпосередню сферу, в якій вони відбулися, а й на суміжні та навіть інколи на досить віддалені від неї, находячи там своє, здавалося б, несподіване застосування. Таким чином, інноваційний розвиток поступово охоплює всі сфери людської діяльності і стає невід'ємним атрибутом всієї світової спільноти, визначаючи характер як функціонування її взагалі, так і кожної конкретної країни. Тому успіх практики суспільного виробництва істотно залежить від глибини філософського аналізу порушеної проблеми та визначення підходів до її розв'язання.

Безсумнівним є і її зв'язок з актуальними теоретичними завданнями, оскільки важливою особливістю інноваційного розвитку виступає його чітка гуманістична спрямованість. А вона ж суперечить традиційно поширеному в системі професійної освіти технократичному типу мислення і відповідного характеру діяльності фахівців. Тому надзвичайно важливим завданням стає формування нової, справді гуманістичної парадигми вищої освіти й належна корекція на її основі основоположних принципів інноваційної педагогіки. Успішне розв'язання цього завдання виявляється безпосередньо пов'язаним з розробкою світоглядних позицій і методологічних принципів інноваційної педагогіки вищої школи. Адже дійсно, інноваційна підготовка інноваційно мислячих фахівців можлива лише за умови, коли її здійснюватимуть також інноваційно мислячі педагоги, які використовують інноваційні педагогічні технології. Тільки в такому разі і стане можливим реальний перехід України на інноваційний тип розвитку, який буде здатний забезпечити її соціально-економічне і духовне відродження, економічну безпеку, політичну стабільність і суттєве підвищення життєвого рівня населення.

Аналіз актуальних досліджень і наукових публікацій з проблеми переконливо свідчить про її значну теоретичну і практичну значущість як для філософії освіти, так і для практичної педагогічної діяльності у вищій школі. Це пов'язано з тим, що інноваційний характер мислення і діяльності вимагає від людини не просто високої професійної і соціальної компетентності, а й високої загальної і професійної культури, постійного підвищення їх рівня, постійного самонавчання, професійного і особистісного самовдосконалення. Тому дослідження порушеної проблеми має міждисциплінарний і привертає

увагу вчених різних спеціальностей – філософів і соціологів, педагогів і психологів, економістів і фахівців з системного аналізу та соціального управління тощо.

Як приклад, можна послатися на роботи філософів В. Г. Кременя, М. І. Михальченка, М. М. Моїсеєва, С. М. Пазиніча, Н. Б. Шулерського, педагогів В. Ю. Бикова, О. П. Мещанінова, Н. Г. Ничкало, О. Романовського, психологів Г. О. Балла, А. Л. Журавльова, О.В. Ігнатовича, В. В. Криводелера, В. В. Рибалки, економістів А. С. Гальчинського, В. Г. Геєця, М. М. Гуревичова, фахівців з системного аналізу М. З. Згуровського, І.В. Кононенка, А. І. Половинкіна та інших. Знайомство з проблематикою їх досліджень дозволяє дійти цілком обґрунтованого висновку, що належна ефективність світового розвитку на інноваційних засадах і принципах може бути забезпечена лише за умови професійного планування цього розвитку та цілеспрямованого управління процесами його здійснення. А це, у свою чергу, неможливе без наявності відповідним чином підготовлених кадрів фахівців, тобто без належної перебудови системи освіти на інноваційних засадах.

Проблеми забезпечення дійсно інноваційного характеру освіти, який би відповідав умовам і вимогам суспільства знань та інтелектуальної економіки, серйозно розглядають В. Андрущенко, І. Вакарчук [2], С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Култаєва, С. Мельник [5], А. Олійник [6], С. Сисоєва [8], Д. Табачник, Л. Товажнянський, Н. Шевченко [9], В. Ягупов та інші. Ці проблеми хвилюють і російських вчених, про що свідчить аналіз досліджень Г. Андрєєвої, О. Бондаревської, Б. Вульфсона, В. Зернова [14], А. Казарінова [3], В. Краєвського, Т. Матвеєвої [4], Б. Синельникова [7], С. Таняна, В. Щетиніна та багатьох інших.

При цьому не можна не погодитися з твердженням М. М. Гуревичова, який спеціально підкреслює, що «перехід до інноваційного типу світового розвитку несе з собою і нову якість управління. Вона формується в процесі поліваріантної практики як національного, так і глобального розвитку інноваційного управління» [1, с. 44]. Вкрай необхідною умовою належного оволодіння кожним сучасним керівником закономірностями, принципами і технологіями інноваційного управління виступає відповідна спрямованість навчально-виховного процесу в системі їх професійної підготовки.

В умовах інноваційного розвитку істотно загострюється конкуренція, в тому числі й за рахунок раціонального використання інновацій. Ця обставина також вимагає відповідної реакції освіти. У зв'язку з цим можна послатися на думку відомих американських фахівців у галузі сучасної філософії освіти Дж. Грейсона та К. О' Делла, які вказують, що «освіта прямо пов'язана з конкурентоспроможністю. Жодне суспільство не може мати високоякісної продукції без високоякісних висхідних матеріалів. Освіта створює «людський капітал», який у поєднанні з «фізичним капіталом» і дає збільшення продуктивності та якості. Це

було вірно завжди, але вдвічі вірно для глобальної, технологічно складної економіки» [10, с. 253].

Отже, важливість і актуальність завдань освіти з належної підготовки кадрів, необхідних для забезпечення успішного здійснення сучасного надзвичайно складного й відповідального етапу суспільного розвитку однозначно визнається фахівцями різних країн і різних галузей науки і техніки. Разом з тим, в наявній літературі, на жаль, **відсутнє системне бачення** ролі кадрового забезпечення інноваційного розвитку і особливо ефективних підходів до його формування як актуальної надзвичайно важливої проблеми теорії і практики сучасної педагогіки вищої школи. Більш того, слід підкреслити, що сьогодні відсутня навіть сама постановка проблеми стосовно системного підходу до цілеспрямованої організації формування кадрового забезпечення інноваційного розвитку. Це тим більш викликає здивування, що множина процесів самого інноваційного розвитку вже перетворилася на цілісне явище, на спеціальний тип світового розвитку. Його характерними рисами виступають, по-перше, істотне прискорення науково-технічного і соціального прогресу.

У зв'язку з цим **мета даної статті** й полягає у спробі визначитися з сутністю і змістом проблем кадрового забезпечення інноваційного розвитку, з їх структурою, основними філософськими, психологічними і педагогічними аспектами та місцем в сучасній філософії освіти. Передбачається також на цій основі сформулювати основні завдання нової освітньої парадигми, яка б гарантувала належний рівень якості освіти, її дійсно інноваційний характер. Мається на увазі показати можливість забезпечення відповідності цілей і змісту освіти загальним тенденціям інноваційного розвитку та обґрунтувати їх з позицій логіки науково-технічного і соціального прогресу.

Водночас вважаємо за необхідне показати не просто шляхи і доцільні способи реформування освіти, а висвітлити саме філософські аспекти того, як можна забезпечити інноваційний характер самого процесу професійної підготовки фахівців і прищепити їм готовність до інновацій та внутрішню потребу і постійну націленість на творення інновацій.

Виклад основного матеріалу. Одними з визначальних характеристик інноваційного розвитку виступають розробка і широке застосування високих технологій у всіх сферах життєдіяльності соціуму. Серед них істотне місце посідають нанотехнології, біотехнології, створення матеріалів із заздалегідь запрограмованими властивостями тощо. Переважна більшість цих технологій створюються і результатів новітніх досягнень фундаментальних наук і нових фізичних ефектів. Ця обставина висуває однією з вимог інноваційної освіти посилення її фундаментальної складової, особливо в підготовці інженерів.

Глибока внутрішня суперечність, що була іманентна освіті протягом останніх десятиліть, сьогодні набула особливої гостроти. Її сутність полягає в

тому, що підготовка фахівців звичайно здійснюється на підставі того рівня знань, тих техніки і технологій, які притаманні сьогодні, в той час як їхня професійна діяльність здійснюватиметься через кілька років. Матеріальних і технологічних умов завтрашнього ж і тим більш післязавтрашнього дня ми в принципі не можемо знати. І ця суперечність стає однією з найважливіших вимог і передумов формування і розвитку інноваційного мислення майбутніх фахівців. Це завдання, у свою чергу, передбачає необхідність формування у них належної психологічної готовності до сприйняття, розуміння і успішного використання інновацій сфері своєї професійної діяльності. Більш того, воно включає їх готовність, вміння і бажання активно творити інновації.

Складність проблеми полягає і в існуванні ще й такої суперечності, як необхідність інноваційної підготовки фахівців в умовах збереження значної частини положень традиційної освітньої парадигми і педагогічних кадрів, які також виховані на її основі. Таким чином, перед філософією освіти, теорією і практикою педагогіки вищої школи постає надзвичайно серйозне завдання з ви будови контурів дійсно інноваційної системи навчання, виховання та особистісного розвитку студентів.

Органічною складовою цієї системи має стати й організація підготовки та перепідготовки науково-педагогічного складу вищої школи. Йдеться, поперше, про істотне підвищення рівня їх світоглядно-методологічної підготовки і формування інноваційного підходу до світобачення та розуміння закономірностей логіки науково-технічного і соціального прогресу. По-друге, серйозної уваги вимагає перебудова всієї системи неперервного підвищення рівня професійної компетенції викладачів, яка б забезпечувала глибоке розуміння і прогнозування визначальних тенденцій і напрямків розвитку техніки і технологій у сфері їх професійної діяльності. Нарешті, по-третє, вкрай необхідним має стати дійсно істотне підвищення психолого-педагогічної і методичної підготовки професорсько-викладацького складу. Це пов'язано з тим, що в умовах неперервного зростання обсягу науково-технічних знань та існуючих часових обмежень на оволодіння ними в навчально-виховному процесі саме педагогічна майстерність викладачів і методика викладання навчальних дисциплін стають одними з основних резервів реального забезпечення бажаної якості освіти.

Істотне ускладнення екологічної ситуації не тільки серйозно загострює й без того складні проблеми сучасності, а створює реальну загрозу самому існуванню людської цивілізації. Можна назвати хоча б незворотні кліматичні зміни, безслідне зникнення через широку господарську діяльність людини і переважання хижацько-споживацького способу її здійснення багатьох тисяч видів рослин і тварин, а також близьку перспективу вичерпання багатьох видів важливих природних ресурсів. Сьогодні переконливо доведено, в тому числі й завдяки діяльності Римського клубу, інших авторитетних організацій

вчених та їх активне апелювання до урядів і широкої громадськості, що для збереження людства при нинішньому рівні споживання ним матеріальних і духовних благ необхідно дотримуватися стратегії сталого розвитку. Саме на успішну її реалізацію і спрямована ідея інноваційного розвитку, яка увібрала в себе і завдання збереження належного стану середовища людського буття.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що наведені міркування аж ніяк не повинні сприйматися як певні інструкції чи рекомендації. Адже в дійсності порушена проблема є настільки важливою і серйозною, що сьогодні можна тільки ескізно окреслити окремі її аспекти і можливі підходи до вибору шляхів і способів розв'язання. Головним стрижнем всієї цієї діяльності має стати розуміння невідворотності і всезагального характеру інноваційного поступу, який набирає сили і трансформується у глобальний тип світового розвитку. Саме розуміння цього факту має лежати в основі всієї сучасної філософії освіти, пронизувати всю барвисту тканину філософського підходу до постановки і розв'язання завдань педагогічної теорії і практики.

Сьогодні мало хто навіть серед філософів глибоко усвідомлює, всю глибинну сутність тих дійсно кардинальних змін, які зумовлює інноваційний тип розвитку в характері людського буття, в тому числі духовно-культурній, морально-етичній і життєво-ціннісній його сферах. А ці зміни онтологічного характеру зі всією необхідністю викликатимуть відповідні психофізіологічні зміни, змушуватимуть людину істотно активізувати свої розумові здібності, в тому числі процеси мислення. Адже в сучасних умовах переважна більшість людей лише користується результатами творчої інноваційної діяльності десь 5 % справжніх інноваторів. Завдання ж освіти полягає у тому, щоб розбудити можливості, здібності й таланти цієї переважної більшості, щоб перетворити споживачів інновацій на їх творців, на інноваторів.

Як тут не згадати відверті й нещадні у своїй правдивості відомі слова А. Кларка про те, що «ймовірно, 99 % здібностей людини розтрачується даремно, навіть сьогодні люди, які вважають себе культурними і освіченими, працюють здебільшого як автомати, лише раз чи два за все життя досягаючи на мить ті могутні, але глибоко приховані можливості, які має у своєму розпорядженні їх розум» [11, с. 184]. Тільки уявіть собі, шановні читачі, який могутній поштовх у своєму інноваційному розвитку отримало б людство, якби ми були здатні підвищити той тільки 1 % своїх здібностей, які сьогодні раціонально використовуємо, хоча б всього лише на порядок, тобто до 10 %!

В той же час це могло б кардинально змінити зміст і спосіб людського життя, систему життєвих цілей і цінностей. Іншими словами, досягнення подібного результату вимагає істотних змін у самих підходах до розуміння гносеологічних аспектів освіти. Справа в тому, що творення інновацій може бути успішним лише при глибокому знанні самим інноватором можливостей і

обмежень існуючих зразків техніки і технологій, при належному розумінні ним фундаментальних закономірностей природи, науки і техніки, на базі урахування яких тільки й можна успішно пропонувати принципово нові високоефективні рішення. Іншими словами, для формування та успішного функціонування освіти на інноваційних засадах важливого значення набуває ефективне розв'язання завдання з належного оволодіння студентами логікою і методологією пізнання і наукового дослідження.

Таким чином, знання та процес неперервного їх оновлення мають стати однією з життєвих цілей і потреб людини, що зумовлює необхідність у поглибленні досліджень з телеологічного аспекту філософії освіти. Сам же феномен освіти при цьому має розглядатися у більш широкому розумінні, ніж це традиційно прийнято. Освіта інноваційного періоду має включати не тільки отримання високої професійної підготовки у вищому навчальному закладі, а й неперервне самонавчання, самовиховання і самовдосконалення людини протягом всього її активного трудового життя.

Усвідомлення ж самоцінності знань і освіти посилює роль досліджень аксіологічних аспектів філософії освіти. Їх результати дозволятимуть людині не «зациклюватися» лише на сфері своєї професійної діяльності, оскільки вони відкриють перед нею всю багатоманітну красу світу і повноцінного життя зі всіма його радощами, дозволять їй стати всебічно розвиненою особистістю. Саме тоді людина зможе повною мірою насолоджуватися як можливостями і результатами своєї творчої самореалізації, так і радощами любові, щастя і сімейного життя, відчувати глибоку насолоду від милування красою природи і творів літератури і мистецтва.

Ще одна важлива особливість філософії освіти в контексті системного підходу до розв'язання завдання з ефективного формування кадрового забезпечення інноваційного розвитку пов'язана з теоретичним дослідженням і прикладними розробкою проблем цілісності навчально-виховного процесу і єдності професійної та соціальної компетенції випускників. Покажемо, як у зв'язку з цим С. О. Сисоева пише, що «спрямованість процесу навчання на творчий розвиток особистості значною мірою наближує нас до вирішення проблем її адаптації у сучасному суспільстві. Досягнення означеної мети при організації процесу навчання у будь-якому закладі освіти можливо, за нашим глибоким переконанням, лише на основі застосування педагогічних технологій, орієнтованих на конкретного учня, його проблеми і, що особливо важливе, його можливості і здатності до навчання». Сьогодні, за словами дослідниці, такі педагогічні технології «називають особистісно зорієнтованими хоча деякі дослідники вважають, що краще їх називати соціально орієнтованими, оскільки у процесі навчання відбувається соціалізація особистості» [8, с. 49].

Вважаємо за необхідне додати до цього, що соціальна зорієнтованість інноваційних педагогічних технологій відіграє й ще одну дуже важливу роль,

знайомлячи студентів з тими проблемами, які переживає суспільство, та з інноваційними підходами до їх розв'язання. Соціальна зорієнтованість всього навчально-виховного процесу дозволяє їм також системно підходити до аналізу соціально-економічного стану України і світового досвіду успішного подолання подібних кризових ситуацій. Так зазначені педагогічні технології формуватимуть і розвиватимуть інноваційну спрямованість і стратегічний характер мислення майбутніх фахівців і орієнтуватимуть їх на мобілізацію свого творчого потенціалу для ефективного розв'язання складних науково-технічних, технологічних і соціально-економічних проблем відповідно до стратегії інноваційного розвитку.

Сьогодні ми всі стаємо свідками й безпосередніми учасниками ніколи раніше небаченого ще в історії цивілізації лавиноподібного зростання обсягів науково-технічних знань та стрімкого скорочення циклу старіння і оновлення створюваних на їх основі технологій. За своїми масштабами і глибиною воно визначає всезагальний інноваційний тип суспільного розвитку й істотно змінює не тільки цілі й характер суспільного виробництва, а й саму систему життєвих цінностей. Люди все більше починають усвідомлювати самоцінність знань, їх визначальну роль у виборі та реалізації шляхів подальшого розвитку. Тому не випадково сучасне, а тим більш суспільство найближчого майбутнього отримало назву суспільства знань, або К-суспільства (від англійського *Knowledge-society*).

Сучасний студент повинен чітко усвідомити, що отримані ним знання стають не просто його надбанням, а й основним джерелом і засобом його інтелектуальної творчої діяльності, джерелом отримання ним нових знань і створення нових виробів і технологій. Знання не просто трансформуються в потужну продуктивну силу, а й містять потенційну можливість отримання прямої і безпосередньої економічної вигоди для їх носія. Водночас знання як основний результат творчої інтелектуальної діяльності, насамперед результат інноваційного мислення, стають визначальним чинником подальшого плідного розвитку продуктивних сил суспільства, забезпечують інноваційний характер його розвитку.

Характерною особливістю інноваційного розвитку виступає також його всезагальне поширення, проникнення в буквально всі сфери людського буття і діяльності. Так, надзвичайно важливого значення набуває забезпечення нової якості управління соціальними системами, яке вимагає інноваційного характеру свого змісту і виконання управлінських функцій. Без цього сам інноваційний розвиток таких систем просто унеможлиблюється. У свою чергу, одним з важливих атрибутів нового характеру управління, як це зазначається в роботі [1], стає культура інноваційного управління. Вона певною мірою

пов'язана із загальною культурою керівника і професійною культурою працівників і поєднує процес і чітку систему положень і норм.

Оскільки з подальшим розвитком ринкової економіки число фахівців, яким доведеться професійно виконувати управлінські функції, буде зростати, одним із завдань освіти має також виступати формування у студентів чіткого розуміння сутності управління, його філософських і психологічних аспектів, його логіки і культури. Більш того, процес цілеспрямованого розвитку у них інноваційного мислення має передбачати і належне оволодіння інноваційною парадигмою управління та його культурою. Вони повинні чітко усвідомити, що ця культура виступає не тільки чинником забезпечення їх власної успішної управлінської діяльності, а й потужним стимулятором формування якостей справжнього інноватора у їх підлеглих.

Філософські аспекти формування інноваційної культури вимагають більш чіткого визначення кваліфікаційних вимог до змісту професійної і соціальної компетенції майбутніх фахівців, змісту і характеру їх загальної і професійної культури, соціально і професійно значущих особистісних рис і якостей. Всі ці складові сьогодні якраз і прийнято об'єднувати поняттям професійної і соціальної компетенції. Рівень же цієї компетенції в сучасних умовах істотною мірою повинен оцінюватися в залежності від її інноваційної спрямованості, від того, наскільки ця компетенція сприяє прояву творчих здібностей в процесі професійної інтелектуальної діяльності самого фахівців і людей, з ким йому доводиться виконувати спільні функції і співпрацювати, в тому числі й тих, ким він керує.

Успішне формування і особливо реалізація стратегії інноваційного розвитку будь-якої соціальної системи, від маленької фірми до держави і всієї світової спільноти, можливі лише за умови формування його належного кадрового забезпечення. Тому необхідність переходу до інноваційного типу світового розвитку ставить перед системою вищої освіти низку принципово нових завдань, глибинну сутність яких можна осягнути лише з позицій сучасної філософії освіти. Дійсно, новизна, складність і надзвичайно висока відповідальність цих завдань вимагають побудови і впровадження нової освітньої парадигми, яка б передбачала зміну цілей, змісту і характеру освіти, забезпечила інноваційний розвиток самої освіти. Це має бути справжня парадигма *освіти інноваційної доби*. Розглянемо детальніше завдання, які необхідно розв'язати для цього, та доцільні шляхи і засоби їх розв'язання.

По-перше, стосовно *цілей освіти* необхідно рішуче відмовитись від їх розуміння як забезпечення потреби суспільства в кадрах певної спеціальності і певного рівня професійної кваліфікації. Адже з подальшим посиленням і поширенням інноваційного типу світового розвитку характер професійної діяльності, а відтак і зміст багатьох спеціальностей у традиційному їх розумінні постійно зазнаватиме істотних змін. Тому загальна спрямованість освіти

взагалі й системи підготовки фахівців зокрема має орієнтуватися передовсім на формування фундаментальних знань, розвиток інноваційного мислення студентів та їх креативних здібностей, прищеплення їм глибокого розуміння того, що інноваційність стає способом буття як суспільства, так і кожного індивіда. Нарешті, в системі цілей освіти належне місце повинно посідати задоволення освітніх потреб особистості та належне формування, розвиток та усвідомленню нею відповідних потреб.

По-друге, *характер освіти* все більш має наближатися до характеру майбутньої професійної діяльності студентів з обов'язковим урахуванням, безумовно, постійної мінливості цього змісту та зумовленої нею відповідної професійної мобільності фахівців. Тому перспективним напрямом розвитку освіти уявляється все більш широке впровадження проектних технологій і технологій управління проектами. Самі ж проекти мають формуватися як під конкретне завдання, виконання якого на договірних засадах здійснює кафедра з обов'язковим залученням студентів, так носити штучно створений, навчально-виробничий чи навчально-пізнавальний характер. У будь-якому разі, при виконанні проекту студенти повинні отримувати знання новітніх технологій і навички практичного їх застосування.

По-третє, необхідно істотно підвищити роль і питому вагу *самостійної роботи студентів*, формування у них умінь і глибокої внутрішньої потреби у самостійному добуванні знань. Добре відомо, що саме тільки те, що людина знала або освоїла самостійно, найкраще сприймається, запам'ятовується і розуміється. Для підвищення ж ефективності самостійної роботи необхідно посилити мотивацію студентів і водночас удосконалити систему контролю її результатів та відповідної корекції навчально-виховного процесу.

По-четверте, неможливе розв'язання складних і відповідальних завдань кадрового забезпечення інноваційного розвитку без організації інноваційного характеру самої освіти і без належного формування науково-педагогічного складу *викладачів-інноваторів*. Як справедливо вказує М. Ларіонова, саме викладач вищого навчального закладу є суб'єктом модернізації освіти [12]. У свою чергу, А. Кирьякова розкриває взаємозв'язок між ціннісними аспектами освіти та її інноватикою в умовах університету [13]. Отже, визначальною передумовою формування та особливо практичної реалізації інноваційної освітньої парадигми виступає особистість педагога. Цікаво, що саме в цьому моменті перетинаються зміст і сутність завдань з кадрового забезпечення інноваційного розвитку взагалі й кадрового забезпечення інноваційного характеру освіти як умови його успішного виконання.

Експериментальні спроби автора впроваджувати елементи інноваційної освіти активно здійснювалися протягом останніх двох десятиліть. Спочатку в це відбувалося процесі викладання студентам кафедри автоматизованих сис-

тем управління Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» циклу дисциплін з автоматизованого управління атомними електростанціями. Пізніше ці спроби було продовжено на кафедрі педагогіки і психології управління соціальними системами при вивченні філософії освіти і методики викладання загально інженерних дисциплін магістрами з педагогіки вищої школи та при вивченні філософії управління і технології управління магістрам з адміністративного менеджменту. Вважаю характерним, що студенти завжди схвально ставляться до цих спроб, істотно зростають їх зацікавленість і мотивація в оволодінні навчальним матеріалом.

Все це дозволяє дійти обґрунтованого **висновку**, що формування інноваційної освітньої парадигми дійсно набуває значення актуальної соціальної проблеми, а її впровадження в педагогічну практику вищої школи має розглядатися як єдиний шлях і єдина можливість формування надійного кадрового забезпечення інноваційного розвитку. Сам же цей розвиток не має альтернативи при виборі та реалізації стратегії суспільно-політичного, соціально-економічного і духовно-культурного відродження України.

Список літератури: 1. *Гуревичев М.М.* Инновационный тип мирового развития: Текст лекций / М. М. Гуревичев, А. С. Пономарев, А. Г. Романовский. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2010. – 86 с. 2. *Вакарчук І.* Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізації них викликів / Іван Вакарчук // Освіта. – 2009. – 24 черв.-1 лип. (№ 25-26). – С. 3. 3. *Казарин А.* Инновационные средства и технологии в системе обучения / А. Казарин // Высшее образование в России. – 2007. – № 6. – С. 143-144. 4. *Матвеева Т.* Инновационная образовательная технология формирования базовых компетенций студентов / Т. Матвеева // Высшее образование в России. – 2007. – № 7. – С. 28-32. 5. *Мельник С.* Економіка знань: світовий досвід і перспективи впровадження в Україні / Сергій Мельник, Віталій Матросов // Вища школа. – 2009. – № 9. – С.14-25. 6. *Олійник А.* Поняття і реальність процесу інноваційного розвитку освіти в Україні у контексті Болонських декларацій / А. Олійник // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 42-49. 7. *Синельников Б.* Инновационные подходы к организации научно-образовательной деятельности в технических вузах / Б. Синельников // Высшее образование в России. – 2007. – № 12. – С. 13-19. 8. *Сисоєва С. О.* Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу / Світлана Сисоєва. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с. 9. *Шевченко Н.* Інновації в освіті – виклик часу / Н. Шевченко // Проблеми освіти. – 2008. – Вип. 54. – С. 19-24. 10. *Грейсон Дж.* Американский менеджмент на пороге XXI века: Пер. с англ. / Дж. Грейсон, К. О’Делл. – М., 1991. 11. *Кларк А.* Черты будущего / А. Кларк. – М., 2007. – 340 с. 12. *Ларионова М.* Преподаватель вуза – субъект модернизации образования / М. Ларионова // Высшее образование в России. – 2007. – №. 12. – С.

30-33. **13.** *Кириякова А.* Взаимосвязь аксиологии и инноватики в университетском образовании / А. Кириякова // Высшее образование в России. – 2007. – №. 12. – С. 59-64. **14.** *Зернов В.* Высшее образование как ресурс инновационного развития России / В. Зернов // Высшее образование в России. – 2008. – № 1. – С. 12-22.

О. С. Пономарьев

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Показано, що за своєю сутністю сучасний етап в історії людської цивілізації набув характеру інноваційного розвитку. Доведено, що успішне його здійснення вимагає надійного кадрового забезпечення. Проаналізовано філософські аспекти розв'язання проблеми його підготовки. Розкрито роль вищої школи у формуванні цього забезпечення і наведено шляхи і засоби розв'язання цього завдання.

А. С. Пономарев

ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ КАДРОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Показано, что по своей сущности современный этап в истории человеческой цивилизации приобрел характер инновационного развития. Доказано, что успешное его осуществление требует надежного кадрового обеспечения. Проанализированы философские аспекты решения проблемы его подготовки. Раскрыта роль высшей школы в формировании этого обеспечения и приведены пути и средства решения этой задачи.

А. S. Ponomaryov

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF SKILLED PROVIDING OF INNOVATIVE DEVELOPMENT

It is shown, that on the essence a modern stage in history of human civilization gained character of innovative development. It is proved, that successful its realization requires the reliable skilled providing. The philosophical aspects of decision of problem of its preparation are analyzed. The role of high school is exposed in forming of this providing and paths and tools of decision of this task are resulted.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2010.

УДК 101.8

*С.М. Пазиніч,
м Харків, Україна*

ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ПЕДАГОГІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ ПОТРЕБ СУЧАСНОСТІ

Постановка проблеми. Викладацька діяльність може бути одним з найбільш безкорисливих, а можливо і поганських справ, наголошував Л.М.Толстой, якщо за неї беруться люди не обізнані в педагогічному професіоналізмі. Легко і успішно можна виконати певне завдання самостійно. Але намагаючись пояснити кому-небудь, як безпомилково і найкоротшим шляхом дійти до кінцевого позитивного результату в розв'язанні проблеми, промовець інколи попадає в безвихідь. І тут не важливо, наскільки щиро і натхненно «лектор» інтерпретує проблему, головне в цій ситуації те, що студенти не бачать саме його очима те, що він їм віщує. В такому разі він розпочинає замислюватися, а чи не простіше зробити все самому, тобто, вирішити проблему і надати їм готовий кінцевий результат. Це тупикова педагогічна ситуація, адже цим самим він позбавляє студента головного – шляху до істини. І якщо викладач не подолає цю критичну смугу і обрушиться на студентів з докорами про не розуміння ними теми, він неминуче відштовхнете їх від себе і заблокує будь-яку довіру до себе. Більше того, він зруйнує природну допитливість студента — важливий мотиватор у навчанні, а головне, викличе індіферентне відношення до навчальної дисципліни. Оскільки відомо, що студенти як тільки познайомилися з новим матеріалом, вони формують відношення до нього і як наслідок до викладача. Якщо відношення негативне, все останнє, що за цим відбувається, просто не сприймається. Шкода, але такі науково-методичні прорахунки, а ще гірше, відсутність педагогічної майстерності, руйнують навіть сильну студентську мотивацію до навчання.

Проте якщо педагог використовуючи різноманітні інструментарії за допомогою яких зможе створити працюючу ролеву модель і забезпечить підтримку, зв'язану з осмисленим і ненав'язливим інтелектуально мотиваційним керівництвом, то здивуєтесь несподіваним змінам відносно студентів до навчання і особисто до себе і предмета, який він викладає. Адже студентам завжди подобається освоювати досвіди, які допомагають їм самостверджуватися і цим самим завоювати пошану в суспільстві.

Детальний аналіз підходів до визначення змісту і сутності поняття педагогічної майстерності проводить І.А. Зязюн [1 30], В.В. Ягупов[2 106],